

THE IMPORTANCE OF SOCIAL CAPITAL IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Çetin Tan*¹ İsa Çiftçi¹, Ali Serdar Yücel¹, Cumaali Yavuz²

¹Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, Türkiye

²Elazığ Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Şube Müdürü

*ctan@firat.edu.tr

Social capital concept, with the understanding of its importance, has become an important concept in the world and our country in recent years. Just by looking at the increase in literature about the concept, it is possible to see that social capital is a popular concept. The aim of this study is presenting a synthesis of studies made on social capital in educational institutions. The results of studies made in the social capital field in the last 5 years were analyzed and ordered systematically as data collection tool. As literature research shows, social capital concept which is vital for social integration is not a concept that is evaluated on its own. It may cause social disintegration in case not using properly. Thus, the subjects of the meaning of social capital concept, how it develops, resources and factors of social capital and how it appeared in the society are extremely important. From this point of view, the relationship between educational concepts which are extremely effective on concept and social capital that provides the necessary equipments to people' desire to be fulfilled and enables to develop mutual trust relationships through adjustment of their acts is attempted to be revealed in this study.: As a result, social capital which is characterized by matters like social communication network, social support, social integration, social harmony, mutual trust, social belonging and solidarity may set an example to new studies.

Keywords: Social Concept, Educational, Social Networks, Social Support

EĞİTİM – ÖĞRETİM KURUMLARINDA SOSYAL SERMAYENİN ÖNEMİ*

Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisinin aile, sosyal yapı, ilişkiler, ağlar ile eğitim ortamı ve kültürünün etkileşimi bağlamında değerlendirilmesinin eğitim amaçları ve politikaları açısından önemli sonuçlar ortaya koyabileceği açıktır. Çalışmanın amacı, eğitim - öğretim kurumlarında sosyal sermaye üzerinde yapılmış çalışmaların bir sentezini sunmaktır. Bu amaçla sosyal sermaye alanında yapılmış olan çalışmaların sonuçları incelenmiş ve sistematik bir şekilde sıralanmıştır. Dolayısıyla sosyal sermaye kavramının ne olduğu, nasıl geliştiği, kaynaklarının ve unsurlarının neler olduğu ve toplum üzerinde ne şekilde ortaya çıktığı son derece önemlidir. Buradan hareketle bu çalışmada insanların isteklerine kavuşmak için gerekli olan donanımları sağlamaları ve kendi hareketlerini düzenlemeleri yolu ile karşılıklı güven ilişkilerinin gelişmesini sağlayan sosyal sermaye kavramının, kavram üzerinde son derece etkili olan eğitim-öğretim kavramlarıyla ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, eğitim ve sosyal sermaye arasında güçlü bir etkileşimin bulunduğu görülmüştür. Eğitim, sosyal becerileri geliştirerek sosyal sermaye birikimine katkıda bulunabilir. Eğitim kurumları, bireylere kültür ve değerlerin aktarılması yanında, bireylerin statü ve gelir

düzeyine olan etkisiyle sivil katılıma ve sosyal uyuma etki edebilir. Eğitim kültürünü oluşturan faktörlerin, vatandaşlık eğitiminin boyutlarını olumlu etkileyerek sosyal sermaye düzeyine katkıda bulunabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Eğitim-Öğretim, Sosyal Ağlar, Sosyal Destek

1.Giriş

Sosyal sermaye kavramı, öneminin anlaşılmasına başlanılmasıyla birlikte, son yıllarda tüm dünyada ve ülkemizde gözde bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Sosyal sermaye kavramının popüler bir kavram olduğunu, kavram hakkındaki literatürdeki artışa bakarak da görmek mümkündür.

Literatür göstermektedir ki toplumsal bütünleşmede son derece önemli olan sosyal sermaye kavramı başlı başına masum bir kavram değildir, doğru kullanılmadığı takdirde toplumsal çözülmeye sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye kavramının ne olduğu, nasıl geliştiği, kaynaklarının ve unsurlarının neler olduğu ve toplum üzerinde ne şekilde ortaya çıktığı son derece önemlidir. Buradan hareketle bu çalışmada insanların isteklerine kavuşmak için gerekli olan donanımları sağlamaları ve de kendi hareketlerini düzenlemeleri yolu ile karşılıklı güven ilişkilerinin gelişmesini sağlayan sosyal sermaye kavramının, kavram üzerinde son derece etkili olan eğitim ve öğretim kavramlarıyla ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Önceleri sermaye denildiğinde akla para ve maddi varlıklar gelmekte iken, bilgi toplumu sürecinde ilk önce beşeri sermaye, entelektüel sermaye, kültürel sermaye ve son yıllarda sosyal sermaye kavramları yazına kazandırılmıştır. Beşeri sermaye ile insan faktörü tekrar ön plana çıkmış, entelektüel sermaye ile insanın bilgi, birikim ve deneyimlerinin en az para kadar değerli bir sermaye olduğu fark edilmiştir. Kültürel sermaye kavramı toplumsal değerleri de çerçeveye dâhil etmiştir. Sosyal sermaye kavramı ise insanlar arası iletişimin örgütler açısından birtakım sonuçlar doğurduğu ve örgütlere birtakım faydalar sağladığı görüşünden yola çıkan bir yaklaşımın temellerini atmıştır.

Sosyal sermayelerin okullardaki sosyal ilişkilerin en önemli belirleyicileri oldukları düşünüldüğü için bu çalışmanın okullardaki sosyal sermaye düzeylerini belirleyeceği ve sosyal sermayenin okullardaki amaçların gerçekleştirilmesine katkılar yapabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın ilkokullarda uygulanmasının sebebi, herkes tarafından kabul gören sosyal değerlerin ilkokul düzeyinde kazanıldığı ve aktarıldığı fikridir. Bu açıdan sosyal sermayenin ilkokullardaki düzeyinin belirlenmesi okul yöneticileri ve öğretmenler açısından oldukça önemli görülmektedir.

Örgütler kuruluş amaçlarını ve örgütsel hedeflerini yerine getirmek için çaba gösterirler. Örgütün çalışanları açısından bakıldığında, çalışanlar arası sosyal etkileşimin üst seviyede olması da örgütsel verimliliği artırma olasılığı bakımından önemlidir. Özel olarak eğitim örgütlerinde (okullarda) ise girdi ve çıktının insan olması, yani eğitim örgütlerinin insanla uğraşıyor olması eğitim örgütleri açısından da sosyalliğin ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitim örgütlerinde yönetici-öğretmen, öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci ve öğretmen-aile ilişkileri de oldukça önemlidir [1].

Özellikle sosyal sermaye güven, aidiyet, karşılıklılık, aktif katılım ve bağlılık gibi unsurları ile sosyal ilişki ve etkileşimlerin bütün süreçlere yön verdiği okullar açısından değer arz etmektedir. Okullarda sosyal sermayenin farkında olunması ve geliştirilmesinde söz konusu unsurlara ilişkin farkındalık düzeyini geliştirmek ve bu unsurları güçlendirme sürecinde lider nitelikte yönetici

davranışları önemli bir role sahiptir. Sosyal sermayeyi örgütsel ortamda geliştirme ve etkili kılmada en önemli ve kritik rol yöneticilere düşmektedir [2].

Kurum ve kuruluşlar özünde kuruluş amaçlarına uygun olarak felsefeleri doğrultusunda toplumun devamı ve korunması amacıyla işlevlerini yerine getirmeye çalışırlar. Eğitim kurumları fiziki, beşeri ve sosyal sermaye düzeyi ile bağlantılı olarak, başta toplumun ihtiyacı olan nitelikli insan gücünü yetiştirmek, eğitim–öğretim faaliyetleriyle sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak ve kültürün devamını sağlamakla yükümlüdür. Eğitim kurumları, sosyal süreçlerin ve insan ilişkilerinin yoğunluğu nedeniyle sosyal sermaye ile daha fazla ilişkilendirilebilir. Bu nedenle eğitim kurumlarında güven, normlar, yönetici–öğretmen-aile–öğrenci ilişkileri oldukça önemlidir [3].

1.1 Sosyal Sermaye

Sosyolog James S. Coleman sosyal sermayeyi tanımlarken ‘toplumsal yapıların insanların bir şeyler başarmalarını sağlayan yönlerini’ vurgular. Örneğin içinde güvenin yaygın olduğu bir topluluk, buna sahip olmayan benzer bir topluluktan çok daha fazla şey başaracak bir kapasiteye sahip olacaktır [4]. Siyaset ve sosyal bilimci Robert Putnam’a göre sosyal sermaye; ortak hedefleri sağlamak amacıyla ortakların işbirliği halinde ve etkin şekilde ortak hareket etmesini sağlayan güven, sosyal normlar ve ağlar gibi sosyal örgütlenmenin özelliklerinden oluşmaktadır [5].

Sosyal sermayenin tüm akademik çevrelerde kabul gören tek ve net bir tanımı olmamakla beraber, çıkış noktası açısından ele alındığında beş yaygın yaklaşıma göre çeşitli bakış açıları ortaya konabilir:

1. Antropoloji literatürüne göre kavramın kaynağı insanın cemiyet olma içgüdüdür. Örneğin Fukuyama (1999) sosyal yapı ve sosyal sermayenin köklerinin insan doğasındaki biyolojik temeline vurgu yapmaktadır.

2. Sosyoloji literatürü sosyal normlar ve motivasyon olgusunu sosyal sermayenin kaynağı olarak kabul eder.

3. Ekonomi literatürü sosyal sermayenin kaynağı olarak çeşitli grup faaliyetlerinin devamının sağlanması ve bireylerin kişisel faydalarını azami seviyeye çıkarmak için diğer bireylerle iletişim halinde olması varsayımından yola çıkmaktadır.

4. Siyaset bilimi literatürü insan davranışlarının şekillenmesinde kurumların, siyasi ve sosyal normların oynadığı roller üzerinde durur.

5. Son zamanlarda yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesinde sosyal sermayenin rolü ile ilgili Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar kurumların rollerine, sosyal düzenlemelere, güven ve sosyal ağlara vurgu yapmaktadır [6].

Sosyal sermaye kavramının diğer sermaye türleriyle benzer ve farklı olan yönlerini de incelemişlerdir. Onlara göre,

1. Diğer bütün sermaye türleri gibi, gelecekte fayda sağlanacağı beklentisiyle yatırım yapılabilen bir duran varlıktır. Aktörler, hem birey olarak hem de grup olarak sosyal ilişkilerinden oluşan örgütsel ağ düzenekleri yaratmak için yatırım yapmak suretiyle sosyal sermayelerini çoğaltabilirler ve bu sayede bilgiye, güce ve dayanışmaya daha etkili erişim sağlayabilirler.

2. Diğer sermaye türleri gibi, sosyal sermaye de hem “tahsis edilebilir” hem de “dönüştürülebilir” bir sermaye türüdür. Çeşitli amaçlar için (eşit derecede verimlilik düzeyinde olmasa da) kullanılabilen fiziksel sermaye gibi, bir aktörün sahip olduğu bağlar da belli bir amaç doğrultusunda kullanılabilir (Ör: Bilgi toplama, tavsiye, vb). Ayrıca, sosyal sermaye, başka sermaye türlerine “dönüştürülebilir”: bir aktörün ağ düzeneğindeki konumu sebebiyle elde ettiği avantajlar finansal ya da başka tür avantajlara dönüştürülebilir.

3. Diğer sermaye türleri gibi, sosyal sermaye de diğer kaynakların yerine ya da onları tamamlayıcı olarak kullanılabilir. Bazı durumlarda, aktörler finansal sermaye ya da insan sermayesi eksikliğini üst düzey “bağlantılarla” telafi edebilmektedirler. Ancak, sosyal sermayenin diğer sermaye türlerini tamamlayıcı role sahip olduğu durumlar daha yaygındır. Örneğin, sosyal sermaye, işlem maliyetlerini azaltmak suretiyle, finansal sermayenin verimliliğini artırabilir.

4. Fiziksel sermaye ve insan sermayesine benzer ve finansal sermayeden farklı olarak, sosyal sermaye devamlılık gerektirir. Sosyal bağlar sürekli olarak taze tutulmalı ve yenilenmelidir; aksi halde etkinliklerini yitirirler.

5. Temiz hava ve temiz sokaklar gibi – diğer birçok sermaye türünün aksine – sosyal sermaye “kamusal mal” gibidir, kendinden faydalanan kişilerin özel mülkü değildir.

6. Sosyal sermaye, aktörlerde değil, aktörlerin diğer aktörlerle olan ilişkilerinde saklı olması açısından diğer bütün sermaye türlerinden farklıdır.

7. Ekonomide “sermaye” olarak kabul edilen diğer bütün varlıklardan farklı olarak, sosyal sermayenin geliştirilmesine yapılan yatırımlar nicel yöntemlerle ölçülemez [7].

1.2 Sosyal Sermayenin Unsurları

1.2.1. Güven

Güven unsuru, insanın gereksinim duyduğu ve temin etmeye çalıştığı; yeme, içme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının da önüne geçebilen ve hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan en önemli yaşam alanı özelliğidir. Çünkü insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri ve bunun için gerekli olan iktisadi ve sosyal faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri, öncelikle güvenli bir ortamın varlığıyla mümkündür. Kişinin yaşadığı ortamda; canına, malına, kişilik haklarına, yakınlarına, sevdiklerine ve de kutsal addettiği değerlerine hiç bir şekilde saldırı olabileceğine ihtimal vermemesi ya da küçük de olsa böyle ihtimale karşı çevresinden her hâlükârda yardım ve destek alabileceğine inanması, ilgili kişi açısından aranan güven ortamının varlığı anlamına gelmektedir. Böylesi bir sosyal ortamda bireyin yaşıyor olması doğal olarak kendisinin ilgili topluma karşı sorumluluk duygusunu geliştirecek ve o da çevresine karşı her fırsata yararlı bir birey çabasında olacaktır. Bu itibarla, toplumdaki bir bireyin çevresindeki insanlara, çevresindekilerin de o kişiye inanmaları ve güvenmeleri, ilgili sosyal ortamda sağlıklı iletişim kurabilmenin temel koşulunu teşkil etmektedir [8]. Güven kavramını ahlaki bir değer olarak kabul ederken, başkalarına güven duymanın altında yatanın başkalarını da kendi gibi görme, başkalarının davranış biçimini kendi davranışıyla eşit tutma eğiliminden kaynaklandığını savunur [4].

Bir sosyal sermaye unsuru olarak üç çeşit güven anlayışı tanımlanabilir:

- Yakın ilişkide olunanlar açısından kişiler arası güven (aile, meslektaşlar ve komşular),

- Yabancılar açısından kişiler arası güven ve
- Kamu ve özel kurumlar açısından kurumsal güven [6].

1.2.2.Sosyal Normlar

Normlar, bilindiği üzere bir sosyal topluluğa dahil olan bireylerin ait olduğu topluluk açısından ne tür tutum ve davranışların kabul edilir veya kabul edilmez olduğunu ortaya koyan yazılı olmayan değerler bütünüdür [8]. Normlar, iş görenlerin çoğunluğunca benimsenen davranış kuralları ve ölçütleridir [9]. Normlar, içinde buldukları ortamda, esas etkiyi yapılan eylemleri takip edip, onaylayarak ya da reddederek sosyal sorgulama moda deyimiiyle “mahalle baskısı”nı sağlarlar [10]. Genelde toplum veya grup tarafından doğru ve yanlış tutum ve davranışlar karşısında gösterilen ödül veya ceza şeklinde işlev gösteren normlar ve ortak kabuller bireyler arası ilişkilerde doğru ve yanlış ifade ve durumlara ilişkin konuları anlamlı kılar [11].

1.2.3.Sosyal Ağlar

Sosyal yaşam içerisinde bireyler-bireylerle, bireyler-gruplarla ve kurumlarla, kurum ve gruplar birbirleriyle ilişki ve iletişim içindedir. Bu ilişki ve iletişim toplumsal yaşamı kolaylaştırarak kalitesini artırmaktadır. Toplumsal yaşamdaki bu iletişim ve ilişkiler, sosyal sermayenin unsurlarından biri olarak ifade edilen sosyal ağları meydana getirmektedir [12].

İster sosyal sermayenin bir ön şartı isterse de bir sonucu olarak kabul görsün ağlar, sosyal sermayenin en önemli unsurudur. Bu yüzden ağ kavramı ile neyin kastedildiğinin net bir biçimde ortaya konması gerekmektedir [13]. Kişiler arasında güven temelli kurulan birebir ilişkilerin yarattığı referansla yeni insanlara ulaşılması yoluyla farklı bir sosyal etki çevresi yaratılması sosyal ağ olarak tanımlanabilir [1].

En genel anlamıyla sosyal ağlar bireylerin, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık, iş gibi çeşitli sosyal ilişkiler nedeniyle karşılıklı bağımlılık, iletişim ve etkileşim içinde olduğu sosyal yapı olarak ifade edilebilir. Araştırmalar sosyal ağların, bireyler arası ilişkilerden küresel düzeye kadar etkili olduğunu ve problemlerin çözümünde, organizasyonların işlevinde, bireylerin hedeflerine ulaşmasında kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır [14].

1.2.4.İlgi, Katılım ve Sosyal Sermaye

İlgi, kendi başına ele alındığında, -makro açıdan- “diğerleriyle ilgilenme konusunda etkin olarak bir isteklilik sergilemiş ya da siyasal topluluk içerisinde birliktelik herhangi bir eyleme katılmak zorunda olmayan bireylerin bir mülkü” olduğu belirtilmektedir. İlgiye ilişkin açıklamaya bakıldığında, sosyal sermaye ile olan bağlantısını kurmak güç olmayacaktır. Nitekim, içerisinde bulunduğu topluma ilişkin değişimlere karşı duyarlı olmayan, ait olduğu topluluğun gündemine ilişkin yakınlık göstermeyenlerin, söz konusu yapılarla olan bağlarının, bu yapıların ürettiği normların ilgisiz kişi üzerindeki etkilerinin, kişi ve toplum/topluluk arasındaki etkileşimin ve dolayısıyla geliştirilen (veya geliştirilemeyen) güvenin sorgulanması gerekir [8].

Aynı zamanda, ilgi ve katılımın yüksek olduğu toplumlarda, toplumsal güvenin, yasalara bağlılığın ve inancın da yüksek olduğu görülmektedir [15].

1.3. Sosyal Sermayenin Etki Alanı

Sosyal sermayenin ekonomik gelişme, toplumdaki suç oranının azalması, sağlıklı bireyler yetişmesi, sağlıklı bir toplum oluşması ve kamu düzenin sağlanması üzerinde olumlu etkisi vardır. Örgütler hedeflerini gerçekleştirmek için bir araya gelen bireylerden oluştuğundan amaçlarına daha kolay ulaşmayı sağlayan sosyal sermayeyi oluştururlar [16].

2.Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisini araştıran bu çalışma, literatür taraması modelinde betimsel bir araştırmadır. Bu bağlamda konuyla ilgili makale, kitap, çalışma ve etkinlikleri kapsayan kaynaklara ulaşmak amacıyla arşiv taraması yapılmıştır.

Araştırma “Sosyal sermaye kavramının eğitim ve öğretim ile olan ilişkisi nasıldır?” temel probleminden hareketle, bu problem çerçevesinde belirlenen diğer altı problemin cevaplanmasıyla oluşturulan literatür taraması modelinde betimsel bir araştırmadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Literatür taramasına dayalı bir araştırma yapılmasından dolayı araştırmanın evren ve örnekleme bulunmamaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma literatür taramasına dayalı betimsel bir çalışma olmasından dolayı, araştırma da veri olarak konuyla ilgili literatür bilgisi kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırma için gerekli olan veriler arşiv taraması ile elde edilmiştir.

2.4 Verilerin Analizi

Araştırmada konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra, elde edilecek veriler incelenip sistematik ve kronolojik açıdan düzenlenerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucu elde edilen tanım ve bulgulardan yola çıkılarak yorum ve sonuçlara ulaşılmıştır.

3.Bulgular

Sosyal ağ ve sosyal sermaye çalışmaları, yabancı yazında özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde en az 40 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen ülkemizde son birkaç yıl içerisinde ilgi görmeye başlayan bir çalışma alanıdır. Sosyal ağ ve sosyal sermaye üzerine Türkiye’de yapılmış olan yayınların oldukça kısıtlı sayıda olduğu dikkat çekmektedir.

3.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Tüysüz [17], Kalkınma Bakanlığı için hazırladığı planlama uzmanlığı tezinde sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemini ve sosyal sermaye endeksinin hesaplanmasını incelemiştir. Sonuç olarak sosyal sermayenin rekabet düzeyini ve yenilikçilik kapasitesini artırmak gibi sağladığı özel avantajlarla bölgesel gelişmeye katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Erasmus öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği faaliyetlerinden kimi üniversitelerin diğerlerinden daha çok yararlandığını gözlemlemiştir. Doktora çalışması olarak bu dağılımdaki eşitsizliğin nedenlerini ortaya koymak için 2004 yılından önce kurulan üniversitelerin 2004-2009 yılları arasındaki faaliyetlerini incelemiştir. Yeni kurumsalcı yaklaşım çerçevesinde bu eşitsizliğin nedenleri olarak söz konusu üniversitelerin ve ilgili bölümlerinin beşeri ve sosyal sermayeleri olduğunu belirtmektedir [18].

Beşeri sermayeyi üniversitenin ilgili bölüme kayıtlı öğrencilerin sayısal-sözel becerileri, öğrencilerin ve bölümdeki öğretim elemanlarının yabancı dil becerileri, hareketliliğe ilişkin bilgilerinin bütünü olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermayeyi ise öğretim elemanlarının hem kendileri hem de öğrencileri için yurtdışı ile kurdukları ilişkiler bütünü olarak tanımlamaktadır [18].

Şahin [12], Sosyal ve entelektüel sermayenin ilköğretim ve ortaöğretim okullarında kullanılma düzeylerini ortaya koymak amacıyla yürüttüğü doktora çalışmasında Bayburt, Gümüşhane ve Trabzon illerindeki 305 okul yöneticisine 45 maddelik sosyal sermaye ve 51 maddelik entelektüel sermaye anketi uygulamıştır. Verilerin t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmesi sonucu okullardaki sosyal ve entelektüel sermaye düzeylerinin okul türü, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi değişkenlerde anlamlı farklılık olduğu ancak okul büyüklüğü ve çalışma-kıdem yılı değişkenlerinde anlamlı farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Şimşek [15], Okullardaki sosyal sermaye düzeyi ile cinsiyet ve bransa göre değişiklik gösterirken, okul türü ve kıdeme göre değişiklik göstermemektedir. “Öğretmenlerin iş doyumunu beklenti düzeyleri "Yüksek" iken beklentilerin gerçekleşme düzeyleri "Orta" olarak bulunmuştur. Okulların sosyal sermaye düzeyleri ile öğretmenlerin iş doyum düzeyleri arasında "Orta" düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ekinci ve Yıldırım'ın [19], Üniversitelerde Sosyal Sermayeyi Artırmada Yöneticilerin Rolü Üzerine Nitel Bir Çalışma isimli araştırmaları bir yükseköğretim kurumunda kurum içi sosyal sermayenin durumunu belirlemesi açısından dikkat çekicidir. Araştırmada, üniversitelerde sosyal sermaye ve unsurları olarak öğretim elemanları arasında güven, bağlılık, iletişim ve sosyal etkileşim, işbirliği ve sosyal ağlar ile farklılıklara tolerans ve paylaşılan normlar üzerinde durulmuş ve bu unsurların ne şekilde yükseltilebileceğine dair görüşlere yer verilmiştir.

Toprak ve Bozgeyikli [20], Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeylerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği) adlı çalışmada öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin lisans programı, sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının zorlanma algılarının onları işbirliği ve dayanışmaya teşvik ederek; öğretim üyeleriyle ilişkiler, öğrencilerle ilişkiler ve fakültelerinin olumlu etkisinden sağlanan destek algısının da onların güven temeline dayalı ilişkiler kurarak sosyal sermaye birikimi sağladığı hipotezi doğrulanmıştır. Belirlenen diğer değişkenler açısından öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeyleri arasında ortaya çıkan anlamlı farklılıklara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Güngör [1], İlköğretim Okullarının Öğretmen Görüşlerine Göre Sosyal Sermaye Düzeyleri ve Dezavantajlılıkları ile İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki (Mersin İli Mezitli İlçesi Örneği) isimli yüksek lisans tezinde ilköğretim okullarının sosyal sermaye düzeyleri ile dezavantajlı durumlarını belirleyen değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak, okulların dezavantajlı durumlarını belirleyen okulun bulunduğu yerleşim yeri nüfusu, öğrenci ailelerinin çoğunluğunun ikamet yeri, yerli olup olmama durumu, gelir durumu ve engellilik değişkenleri açısından sosyal sermaye düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş, diğer taraftan, okulların sosyal sermaye düzeyleriyle öğrenci ailelerinin çoğunluğunun göç durumu ve tek ebeveynli (parçalanmış) olması değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Toprak [20], öğretmen adaylarının sosyal sermayelerini karşılaştırmalı olarak incelemek amaçlı bir çalışma yürütmüştür. Çalışmasında öğretmen adayının okuduğu lisans programı, sınıfı, not ortalaması, cinsiyeti, yaşı, mezun olduğu lise türü, yaşadığı yeri, ebeveynlerin eğitim seviyeleri, ailenin gelir durumu, öğrencinin topluluklara üyeliği değişkenlerinin olduğu bir kişisel bilgi formu ve Clifton ve Roberts (1992) tarafından geliştirilen “Eğitim Fakültesinde Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının Eğitim Fakültesindeki zorlanma ve desteklenme algılarının onların sosyal sermayelerini etkileyen unsurlar olduğu ileri sürülmüştür. Öğretmen adaylarının zorlanma algıları yeni kavram ve terimlerin hatırlanması ve yorumlanmasına dayanan yapısal alan ve bilgiyi uygulama ya da analiz etme gibi daha karmaşık süreçleri gerektiren işlevsel alandan oluşmaktadır. Destek alanı ise öğretmen adaylarının öğretim üyeleri ile ilişkileri, öğrenciler ile ilişkileri ve Fakülteden edindikleri olumlu etkiye yönelik düşünceleridir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının zorlanma algısının işbirliği ve dayanışma oluşumunu sağlayarak; destek algısının güven oluşumunu sağlayarak sosyal sermaye oluşumuna katkı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Sosyal sermaye konusu yurtdışında ve yurtiçinde birçok yüksek lisans ve doktora çalışmasına da konu olmuştur. Sosyal sermaye eğitim öğretim alanındaki çalışmalarda şu bağlamlarda çalışılmıştır; öğretmen sosyal sermayesi Minckler [21], ebeveynin sosyal sermayesi ve çocukların akademik olarak hazır bulunuşluğu arasındaki ilişki O’carroll [22], bireysel sosyal sermayenin inşasında yükseköğretimin rolü Miracle [23], Eğitim öğretim alanında yapılmış olan sosyal sermaye çalışmalarına detaylı olarak bu kısımda yer verilecektir. yapısal ve ilişkisel sosyal sermaye çerçevesinde bir ölçek geliştirme çalışması Dodd [24], sosyal sermaye gelişimini destekleyen okul müdürü eylemleri Chapman [25], öğrenci gelişiminde sosyal sermayenin rolü Rabanera [26], bireysel sosyal sermayenin takıma taşınması Edinger [27], doktora çalışması olarak lise matematik öğretmenleri arasında mesleki yaşamları için önemli olan sosyal sermaye unsurlarını anlatı yoluyla incelemiştir Koebley [28]. Anlatı analizleri sonucu, kırsal bölgede yer alan okuldaki öğretmenlerin grubun sosyal ağlarını güven ve yapı çerçevesinde şekillendirdiği ve sosyal sermayenin diğer boyutlarına pek değinmediği görülmüştür. Öğretmenler aralarındaki ilişki ağlarının yapısından, normlarından ya da diğer temel sosyal sermaye unsurlarından söz etmemişlerdir. Bu durumdan yola çıkılarak araştırma sonucunda sosyal sermaye modellerine “grubun kendilik algısı” olarak bir boyut eklenmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. Yapılan alanyazın taraması sonucu tükenmişlik çalışmalarının yaklaşık 40 yıllık bir geçmişi olduğu görülmektedir. 40 yıllık bir konunun hala ilk günkü gibi hissedilir olmasının nedeni psikolojik ve sosyal bir varlık olan bireyin zor çalışma koşullarında baş etmek zorunda kaldığı güçlüklerin özlerinin değişmemiş olmasıdır.

Xu [29], A.B.D.’de 1000 adet yeni işletme üzerinde yaptığı çalışmada, girişimcilerin sosyal sermayelerinin onların yeni ürün geliştirme konusundaki bilgi yapıları üzerinde ve bunun sonucu olarak da yeni girişimlerdeki inovasyon (new venture innovation) üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Girişimcinin sosyal ağının ve bilgi yapısının yeni girişimlerdeki inovasyon için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, karmaşık ve belirsizliğin olduğu bir ortamda girişimcinin sosyal ağı ve bilgi yapısı adaptasyon ve öğrenme yoluyla değişmektedir.

Zhang ve Diğ. [30], Çin’deki KOBİ’lerin uluslar arası pazarlara açılmalarında sosyal sermayenin rolünü incelemişlerdir. KOBİ’lerin uluslar arası pazarlara açılmalarını anlamada sosyal sermayenin öneminin arttığını belirtmişlerdir. Onlara göre, KOBİ’ler sosyal sermaye eksikliğinden dolayı girişim yönelimlerini performanslarına başarılı biçimde yansıtamamaktadır.

Estrin ve Diğ. [31], sosyal girişimcilik ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiden söz eder. Onlara göre, sosyal girişimcilerin eylemleri ve onların yarattıkları girişimler bir ulus içerisindeki işbirliğine dayalı normları pekiştirir ve toplumsal amaçlara ulaşmak ve grup ihtiyaçlarını karşılamak için birlikte çalışma aracılığıyla başkalarına değer verme ile ilgili olumlu mesajlar verir. Sosyal girişimcilerin çalışmaları sayesinde, paydaşlarla ortak çalışmaya dayalı ilişkiler inşa edilir, farklı sosyal gruplar arasında köprü kurulur ve sosyal gruplar arasında yeni bağlar oluşturularak sosyal dışlanma ortadan kaldırılır.

Gedajlovic ve Diğ. [32], sosyal sermaye ile sosyal sermayeyi oluşturan kaynakları içinde bulunduran ilişkiler arasında; kavramsal ve görgül anlamda bir ayırım yapılması gerektiği konusuna dikkat çekmişlerdir. Bu durumun ise, sosyal sermayenin nesnel ve niceliksel bir ölçüme tabi olmamasından kaynaklanabileceğini, bir başka deyişle sosyal sermayenin “değerinin” ölçülmesinin son derecede zor olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal sermaye yalnızca belli şartlarda faydalanılabilecek fırsatlar sunmaktadır. Dahası, kaynakların (örneğin bilginin) tamamen ağ ilişkilerine mal edilip edilemeyeceğini belirlemenin bir yolu yoktur. Bazı araştırmacıların dikkat çektiği üzere, sosyal sermayenin ve beşeri sermayenin tam olarak hangi noktada birbirlerinden ayrıştığını tarif etmek zordur.

Jonsson ve Lindbergh [33], finansmanın çok önemli bir girişimsel eylem olduğunu ve araştırmaların giderek artan ölçüde vurguladığı üzere, girişimcinin sahip olduğu sosyal sermayenin hem fon bulma hem de fona erişimde kolaylık sağlayacak bilgiye ulaşma açısından önemli olduğunu ifade etmiştir.

Light ve Dana [34], sosyal sermayenin yalnızca kültürel sermaye ile desteklendiğinde girişimciliği tetiklediği bulgusuna ulaşmışlardır. Onlara göre, sosyal sermaye bazı durumlarda girişimcilik için katalizör, bazı durumlarda girişimciliğe engel, bazı durumlarda ise girişimcilik açısından etkisiz olabilmektedir. Kültürel sermayenin desteği olmaksızın sosyal sermayenin girişimciliği teşvik etmediği çıkarımına ulaşmıştır. O nedenle, sosyal sermayenin girişimciliği desteklediği iddiasının, kültürel sermaye ve girişimcilik ilişkisini göz ardı etmesi sebebiyle hatalı bir bakış açısı olduğunu öne sürmüşlerdir.

4. Sonuç

Sosyal sermaye hem kaynağı hem de sonucu olarak gösterilen eğitim kavramı ile yakından ilgilidir ve sosyal sermaye eğitimi etkilediği gibi eğitimden de etkilenmektedir. Bilindiği üzere toplumun

tarihten gelen kültürel değerleri eğitim yolu ile diğer kuşaklara aktarılmaktadır. Bu da eğitime milli bir işlev yüklemektedir. Eğitim ailede başlayan ve toplum içerisinde devam eden özellikle karşılıklı ilişkiler vasıtasıyla şekillenen bir olgudur. Tüm bu sebeplerden dolayı, yapılan araştırmalar sosyal sermaye ile eğitim arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalara göre; eğitilmiş kişiler ve bu kişilerden oluşan toplumlar gönüllü sosyal etkinliklere istekli bir şekilde katılmakta olup, değişime ve iletişime daha açık bireylerdir ve bu özelliklerinden dolayı da toplumsal güven düzeyleri diğer bireylere göre daha yüksek olan kişilerdir. Ayrıca eğitim vasıtasıyla eğitim ortamlarında kurulan arkadaşlıklar çok daha uzun süreler devam ederek sosyal sermayenin unsurlarına katkıda bulunmaktadır. Buradan hareketle de bireylerin sosyal iletişim ağları, güven ve sosyal normları ile eğitimleri arasında bir ilişki olduğu kanısına varılmaktadır.

5. Yönetici ve Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Aileden sonra eğitim kurumları bireylerin ikinci sosyalizasyon ortamlarıdır. Eğitim bireylere kültür ve değerlerin aktarılması dışında bireylerin statü ve gelir düzeylerini de etkilemekte ve sosyal uyum süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal sermaye birikimini arttırabilmek için sosyal uyum sürecine katkıda bulunana doğru eğitim politikaları geliştirilebilir ve uygulanabilir.

Eğitim ve öğretim süreçleri bağlamında sosyal sermaye birikimine önemli katkısı bulunan sivil toplumu destekleyebilmek için, bürokratik yeterlilik, sivil beceriler, öğrenci meclisi, müfredat dışı faaliyetler gibi eğitsel faktörlerden daha çok yararlanılarak sivil katılıma olumlu etkilerde bulunulabilir.

Gerek ebeveynlerin eğitim yoluyla eğitsel kurumlarda okul-aile işbirliği gibi faaliyetlerde bulunmasıyla gerekse bireylerin sivil toplum kuruluşlarında aktif rol oynamaları ve gönüllü katılımlarıyla hem bireyler arasındaki sosyal iletişim hem de karşılıklı güven duygusunun artış göstermesi sağlanabilir.

Literatürün henüz yeni yeni gelişmeye başlaması ve sosyal sermayenin henüz toplumların yeni dikkatini çeken bir kavram olması itibarıyla ülkemizde sosyal sermayenin gerek akademisyen gerekse öğrenciler tarafından ne kadar farkında olduğu ve toplum yararına kullanmak için neler yapıldığını araştıran bir çalışma yapılarak sosyal sermayenin toplumdaki yeri ve kullanılışı analiz edilebilir.

Sosyal sermayenin sosyal normlar alt boyutuna ilişkin olarak; öğretim elemanları arasında farklılıklara karşı hoşgörü, sorumluluk paylaşımı, uyum ve işbirliği gibi sosyal normların benimsenmesi ve içselleştirilmesi için sosyal çalışmalar ve projeler yürütülebilir.

Sosyal sermayenin güven alt boyutuna ilişkin olarak; karşılıklı güvene dayalı sosyal etkileşimlerin artırılması için geleneksel, özel ve resmi önemli gün ve haftalara özel sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Öğretim elemanları arasında sosyalleşme süreçlerini zenginleştirmek amacıyla ortak alanlar, sportif ve kültürel etkinlikler (turnuva, kurs, sergi vb.) organize edilebilir.

Bu çalışma ve daha önce yapılan çalışmalar sosyal sermayenin önemini ortaya koymaya çalışmaktadır. Eğitim yöneticisi yetiştiren programlara sosyal sermayeyle ilgili dersler koymak bu konuda farkındalığın artmasını sağlayabilir.

Bu araştırma, literatür taraması yöntemi kullanılarak desenlenmiştir. Araştırmanın nitel yada nicel yöntemle desenlenmesinin konunun derinlemesine ele alınmasını sağlayabilir. Benzer şekilde araştırmanın karma yöntemle desenlenmesi daha zengin verilere ulaşılmasını sağlayabilir.

Öğretim elemanlarının sosyal sermaye algılarını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörlere yönelik araştırma yapılabilir.

- Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisini sosyal sermaye unsurları açısından değerlendiren araştırmalara,

- Eğitim kurumlarının sosyal sermaye durumu ile eğitim ortamı arasındaki ilişkiyi öğretim elemanı görüşleri açısından ele alan olası çalışmalara,

- Eğitim kurumlarının sosyal sermaye durumu ile öğretim elemanlarının profili arasındaki ilişkiyi ele alan olası çalışmalara yer verilebilir.

- Eğitim kurumlarının eğitim ortamı ile ilgili konuları eğitim kurumlarının sosyal sermaye durumu açısından ele alan ve bu konudaki sorunları analiz etmeyi amaçlayan olası çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- [1] Güngör, G., İlköğretim Okullarının Öğretmen Görüşlerine Göre Sosyal Sermaye Düzeyleri ve Dezavantajlılıkları İle İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki (Mersin İli Mezitli İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin, 2011.
- [2] Ekinci, A., Karakuş, M., Okul Müdürlerinin Sosyal Sermaye Liderliği Davranışlarının Öğretmenler Arasındaki Sosyal Sermaye Düzeyine Etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17 (2011), 4, ss. 531.
- [3] Unesco, Educational Marginalization Across Developed And Developing Countries, Paper Commissioned For The EFA Global Monitoring Report 2010, Reaching The Marginalized, 2010.
- [4] Devamoğlu, S., Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye'de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2008.
- [5] Uğuz, H.E., Sosyal Sermaye: Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım. Ankara: Orion, 2010.
- [6] Oecd, The Well-Being of Nations, The Role Of Human and Social Capital, Centre for Educational Research And Innovation, Paris: Organisation For Economic Co-Operation And Development, 2001.
- [7] Karagül, M., Sosyal Sermaye (Kapitalizmin Kör Noktası), Ankara, Nobel, 2012.
- [8] Öğüt, A., Erbil, C., Sosyal Sermaye Yönetimi, Konya, Çizgi, 2009.
- [9] Simitçioğlu, Y., Okul Kültürünün Oluşturulması ve Çevreye Tanıtılmasında Okul Müdürlerinden Beklenen ve Onlarda Gözlenen Davranışlar (Bayrampaşa İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

- [10] Ersözlü, A., Sosyal Sermayenin Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi (Tokat İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2008.
- [11] Healy, T., In Each Other's Shadow, What Has Been The Impact Of Human And Social Capital On Life Satisfaction In Ireland? (Doctoral Dissertation).Www.Socialcapitalgateway.Org Sayfasından Erişilmiştir. 2005.
- [12] Şahin, C., Sosyal ve Entelektüel Sermayenin İlköğretim İle Ortaöğretim Okullarında Kullanılma Düzeylerinin Okul Yöneticilerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2011.
- [13] Yavuz, S., İşletmelerde Sosyal Sermayenin Ölçümlenmesi ve Raporlanmasına Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2012.
- [14] Field, J., Sosyal Sermaye (B. Bilgen & B. Şen, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008.
- [15] Şimşek, R. D., İlkokul ve Ortaokullardaki Sosyal Sermaye Düzeyi İle Öğretmenlerin İş Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013.
- [16] Putnam, R., Goss, K., Introduction, In R. Putnam (Ed.) Democracies In Flux The Evolution Of Social Capital In Contemporary Society, Oxford University Press, New York, 2002.
- [17] Tüysüz, N., Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları, 2011.
- [18] Kasapoğlu-Önder, R., Erasmus Öğrenci ve Öğretim Elemanı Hareketliliğinin 2004-2009 Yılları Arasında Türk Yükseköğretim Sisteminde Yayılımı, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2011.
- [19] Ekinci, A., Yıldırım, M.C., Üniversitelerde Sosyal Sermayeyi Artırmada Yöneticilerin Rolü Üzerine Nitel Bir Çalışma, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar Bildiri Kitabı (UYK-2011), 3, 2276-2284, 2011.
- [20] Toprak, E., Bozgeyikli, H., Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeylerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31 (2011), 2, ss. 125-147.
- [21] Minckler, C., Teacher Social Capital: The Development Of A Conceptual Model And Measurement Framework With Application To Educational Leadership And Teacher Efficacy, Unpublished Ed.D., The University Of Louisiana, Graduate Faculty Of The University Of Louisiana At Lafayette, Lafayette, 2011.
- [22] O'carroll, K., Beyond Barriers: The Relationship Between Head Start Parents' Social Capital, Their Involvement, And Children's Academic School Readiness, Unpublished Ed.D., Harvard University, Human Development And Education, Massachusetts, 2012.
- [23] Miracle, J., Higher Education In The Creation Of Individual Social Capital: A Student Organization Ethnography, Unpublished Ph.D., University Of Pittsburgh, The Graduate Faculty Of The School Of Education, Pennsylvania, 2013.

- [24] Dodd, M., A Social Capital Model Of Public Relations: Development And Validation Of A Social Capital Measure, Unpublished Ph.D., The University Of Miami, The Faculty Of The University Of Miami, Florida, 2012.
- [25] Chapman, S., The Influence Of Principal Actions That Develop Social Capital As Perceived By Elementary Teachers, Unpublished Ed.D., The Lamar University. The Faculty Of The College Of Graduate Studies Lamar University. Texas, 2014.
- [26] Rabanera, A.R., Social Capital: A Lever For School Change And Student Growth, Unpublished Ed.D., The University Of Southern California, Faculty Of The Usc Rossier School Of Education, California, 2011.
- [27] Edinger, S., Transferring Social Capital From Individual To Team: An Examination Of Moderators And Relationships To Innovative Performance, Unpublished Ph.D., The University Of Maryland, The Faculty Of The Graduate School Of The University Of Maryland, College Park, Maryland, 2012.
- [28] Koebley, S.C., Dimesions Of Social Capital Among High School Mathematics Teachers, Unpublished Ph.D., Kent State University, Graduate School Of Education, Ohio, 2013.
- [29] Xu, Y., How Important Are Entrepreneurial Social Capital And Knowledge Structure In New Venture Innovation?. *Journal Of Management Policy And Practice*, 12 (2011), pp. 11-24.
- [30] Zhang, X., Ma, X., Wang, Y., Entrepreneurial Orientation, Social Capital, And The Internationalization Of Smes: Evidence From China. *Thunderbird International Business Review*, 54 (2012) pp. 195-210.
- [31] Estrin, S., Mickiewicz, T., Stephan, U., Entrepreneurship, Social Capital, And Institutions: Social And Commercial Entrepreneurship Across Nations. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 37 (2013), pp. 479-504.
- [32] Gedajlovic, E., Honig, B., Moore, C. B., Payne, G. T., Wright, M. Social Capital And Entrepreneurship: A Schema And Research Agenda. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 37 (2013), pp. 455-478.
- [33] Jonsson, S., Lindbergh, J., The Development Of Social Capital And Financing Of Entrepreneurial Firms: From Financial Bootstrapping To Bank Funding. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 37 (2013), pp. 661-686.
- [34] Light, I., Dana, L. P. Boundaries Of Social Capital In Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 37 (2013), pp. 603-624.